

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara

Diplomová práce

ILUSTROVANÁ NON-FICTION KNIHA (DIDAKTICKÁ)

POZDĚ BYCHA HONITI

BcA. Eva Bartošová

Plzeň 2020

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara

Katedra designu

Studijní program Design

Studijní obor Ilustrace a grafický design

Specializace Ilustrace

Diplomová práce

ILUSTROVANÁ NON-FICTION KNIHA (DIDAKTICKÁ)

POZDĚ BYCHA HONITI

BcA. Eva Bartošová

Vedoucí práce: akad. mal. Renáta Fučíková
Katedra designu
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara
Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2020

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara

Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **BcA. Eva BARTOŠOVÁ**
Osobní číslo: **D17N0024P**
Studijní program: **N8208 Design**
Studijní obor: **Ilustrace a grafický design, specializace Ilustrace**
Téma práce: **Ilustrovaná non-fiction kniha (didaktická)**
Zadávající katedra: **Katedra designu**

Zásady pro vypracování

Tvůrčí záměr:

Záměrem je vytvořit návrh funkční umělecké publikovatelné knihy.

Způsob realizace:

Technika realizace vyplyne v průběhu přípravných kreseb, skic a následných zkoušek.

Cíl:

Cílem práce je vytvořit knihu, která bude vyčerpávajícím způsobem řešit dané téma.

Charakter výstupu:

Výstupem budou 3 kopie knihy s minimálním počtem 20 ilustrací.

Průvodní zpráva bude vytvořena v rozsahu minimálně 3 normostran.

Rozsah teoretické části: **min. 3 normostrany textu**
Rozsah praktické části: **vyplyne ze zpracování DP**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

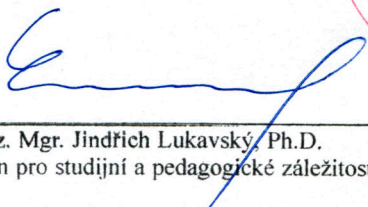
Seznam doporučené literatury:

NIKL, Petr. *Lingvistické pohádky*. Praha: Meander, 2006. Modrý slon (Meander). ISBN 80-86283-49-6.
NIKL, Petr. *Divoňáci z Ňjůjorku*. Praha: Meander, 2012. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-15-9.
GHIGLIANO, Cinzia. *Lei – Vivian Maier*. Roma: orechio acerbo, 2016. ISBN 978-88-99064-27-3.
ROBERTS, David. *Suffragette – The battle for equality*. London: Two Hoots, 2018. ISBN 978-1-5098-3967-4.

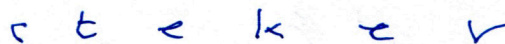
Vedoucí diplomové práce: **akademický malíř Renáta Fučíková**
Katedra designu

Datum zadání diplomové práce: **31. května 2019**
Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2020**

v z. Mgr. Jindřich Lukavský / Ph.D.
proděkan pro studijní a pedagogické záležitosti

L.S.

Doc. akademický malíř Josef Mištera
děkan

Doc. akademický malíř František Steker
vedoucí katedry

Prohlašuji, že jsem umělecké dílo vypracovala samostatně a nejedná se o plagiát.

Plzeň, duben 2020

.....
podpis autora

Ráda bych na této stránce poděkovala Renátě Fučíkové za poskytnutí skvělých rad a nápadů. Bez ní by tato diplomová práce nevznikla. Děkuji také za celé studium, které jsem pod jejím vedením mohla strávit. Děkuji.

OBSAH

1	POPIS PŘÍPRAVY A REFLEXE PROCESU VLASTNÍ TVORBY	8
	1.1 Rešerše zvoleného tématu	8
	1.2 Reflexe a dokumentace procesu tvorby	9
2	POPIS VÝSLEDNÉHO DÍLA A JEHO VYUŽITÍ, ČI ADJUSTACE	11
3	RESUMÉ	13
4	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	14
	a) Knižní a periodická literatura	14
	b) Internetové zdroje	15
5	SEZNAM PŘÍLOH	16

1 POPIS PŘÍPRAVY A REFLEXE PROCESU VLASTNÍ TVORBY

1.1 Rešerše zvoleného tématu

Tématem mé diplomové práce je několik odvětví českého jazyka – stručně bychom to mohli nazvat jako slova a jejich významy. Zabývám se totiž skupinami slov, jako jsou synonyma, antonyma, homonyma, paronyma, frazémy apod., které se snažím vyjádřit pomocí ilustrací a usnadnit tak jejich zapamatovatelnost významu.

Důvodem volby tohoto tématu je můj kladný vztah k našemu mateřskému jazyku. Český jazyk a jeho bohatost mám velmi ráda. Baví mě nad slovy přemýšlet a vzhledem ke studiu ilustrace mám tendenci nad skoro čímkoliv přemýšlet i ve vizuální podobě. Vizuální podoba je neodmyslitelnou součástí učení se a právě nějaký „obrázek“ se nám do paměti vryje lépe, než obšírné slovní vyjádření.

Na nejružnější synonyma, antonyma či přirovnání narážíme každodenně a nejen děti, ale i dospělí mívají problém si některá slova zapamatovat. Původně jsem uvažovala nad zpracováním vyjmenovaných slov, ale po zmapování knižního trhu, jsem zjistila, že knihy zabývající se právě vyjmenovanými slovy, již několikery existují. Proto jsem se vrátila ke své klauzurní práci z druhého ročníku magisterského studia, kde jsem se zabývala českými homonymi (viz příloha 7 a 8) a rozhodla se pro zpracování tématu trochu jiného – a to problematiku antonym, synonym, paronym, frazémů a idiomů, nářečným výrazů a nakonec opět i homonym (která jsem do výsledné knihy nakonec zařadila kvůli koronavirové situaci a získanému času prodloužením odevzdání diplomové práce).

Myslím, že výše zmíněná odvětví českého jazyka nejsou, oproti právě vyjmenovaným slovům, v knižním vydání zcela běžná (vynechám-li samozřejmě školní učebnice), proto jsem usoudila, že by byla vhodná pro zpracování. Navíc to jsou jevy poměrně běžné a v kombinaci s ilustrací si myslím, že se čtenáři snáze zapamatují.

1.2 Reflexe a dokumentace procesu tvorby

Poté, co jsem si určila odvětví, která budu zpracovávat, jsem se začala zaměřovat na jednotlivé jevy, které do daných kategorií zařadím. Vybírala jsem jevy buďto poměrně známé nebo jevy, které se budou dobře ilustrovat. Ilustrace jsem se snažila komponovat tak, aby daná zobrazovaná slova tvořila jednu kompaktní ilustraci, např. antonyma stoupat / klesat, kde jsem vyobrazila výjev s mořským útesem, ze kterého stoupají k nebi horkovzdušné balóny a vedle v moři klesá ke dnu loď).

Některé jevy jsou obohaceny o doplňující informace v podobě krátkého textu, kde se čtenář dozví něco navíc. Nechtěla sem totiž, aby kniha byla striktně jen o problematice češtiny, ale aby zde čtenář našel i nějakou přidanou hodnotu.

Každá část má jednu specifickou výraznější barvu, objevující se v ilustracích, které jsou jinak černobílé. Výraznější barva slouží k lepší přehlednosti knihy.

Pro popis techniky zvolené pro ilustrace nejlépe sedí technika kombinovaná. Pro vznik ilustrací bylo totiž použito vše možné. Ale primárně jsem zvolila kresbu tužkou. Používala jsem též různě texturované papíry, barevné papíry, papíry přetřené grafitovým práškem, černým pigmentem, pauzovací papíry, frotáže omítek, dřeva, břidlicových destiček. Tyto papíry jsou pak do některých ilustrací vleповány formou koláže a opětovně je přes ně kresleno. Také jsem použila fixy, pastelky, gelová pera. Někde i výstřižky z časopisů.

Všechny ilustrace samozřejmě prošly úpravou v grafických programech, ilustrace byly dobarčovány či přebarčovány tak, aby barevně odpovídaly dané sekci, kam patří.

Ruční kresba a následné kolorování v počítači mi jako technika vyhovuje nejvíce. Čistě digitální ilustrace mi není úplně příjemná a kolorování v počítači mi přijde praktické – můžete zkoušet všemožné barevné varianty a v průběhu času je jednoduše měnit. Umírněnou barevnost jsem zvolila, kvůli větší přehlednosti a lepšímu vyznění oné jedné výraznější barvy v každé sekci. Navíc se lépe cítím v ne tak křiklavých tónech.

Ilustrace doplňuje vždy krátký popis vyobrazované věci či situace, barevně opět ladí s danou sekci, někde navíc svou úpravou umocňuje ilustrace.

Nedílnou součástí bylo také vymyšlení názvu knihy. Dlouho dobu jsem měla jen pracovní název, který byl „Na pomoc češtině“. Po konzultacích s vedoucí diplomové práce, paní Renátou Fučíkovou, jsme došly k závěru, že by byl třeba nějaký udernější název. Rozhodla jsem se nechodit nikam daleko a vzít si jako název nějaké trefné slovní spojení. Na začátku byli tři adepti – „Zapiš si to za ucho“, „Mám toho plný kecky“ a „Pozdě bycha honiti“. Tyto varianty jsem vytvořila rovnou i se skicami obálek a jako nejvhodnější se jevila právě varianta „Pozdě bycha honiti“, kde jsem na obálce měla běžící postavy, které se honí na oním „bychem“, který mě odjakživa fascinoval (stejně jako asi mnoho lidí), kdo to vlastně je – stejně jako třeba kdo je ta „pepka“, která sem tam někoho klepne.

Postavy původně honili neviditelného bycha a došly jsme nějak k tomu, že bych by měl být světu viditelný. Nastal tedy úkol bycha vymyslet. Nakonec jsem došla k podobě jakéhosi zvířete – něčím mezi psem a mravenčíkem, který má ale šest nohou a sedí jako myš. Je také velmi zvědavý, mlsný, všudypřítomný a dokáže měnit barvy jako chameleon. Probíhá tedy celou knihou a na mnoha místech na něj narazíte.

Nedílnou součástí procesu tvorby se stal i nástup celosvětové pandemie nového typu koronaviru Covid-19, který nás v České republice poprvé zastihl v březnu. Vzhledem k uzavření škol a poměrně ztíženým možnostem konzultací, další tvorby či zařizování realizace diplomové práce, jsem si během karantény k diplomové práci přidala kapitolu homonyma, která v původním plánu nebyla.

O něco později, když se protiepidemiologická opatření začala uvolňovat, jsme s vedoucí práce došly k závěru, že by bylo příhodné ke knize přidat jakýsi „dodatek“ nově vzniklých slov – neologismů, které vznikly právě během karantény v souvislosti s koronavirem. A tak vznikla „koronyma“ (název vznikl na základě názvů synonyma, antonyma, paronyma...). Jde o krátký sešit, který vizuálně a i obsahově doplňuje knihu. Slova jsem převzala z internetové stránky Čeština 2.0, kde vznikl poměrně dlouhý seznam nově vzniklých „koroslov“.

2 POPIS VÝSLEDNÉHO DÍLA A JEHO VYUŽITÍ, ČI ADJUSTACE

Výsledným dílem je autorská kniha s názvem Pozdě bycha honiti. Kniha má za cíl humorným a poutavým způsobem přiblížit čtenáři problematiku některých odvětví českého jazyka a podnítit v něm další zájem o náš mateřský jazyk.

Formát knihy je 220 x 270 mm, šita klasickou vazbou V8. Počet stran knihy je 92. Pro tisk byl použit bílý, klasický kancelářský papír o gramáži 160, bez výraznější povrchové struktury. Na tomto „obyčejném“ papíru barvy ilustrací vycházely nejlépe a vzhledem k jemným barevným přechodům ilustrací tó papíru působí nejméně rušivě.

Pro sazbu jsem použila písmo Roboto Slab v různých řezech. Písmo má výraznější patky, ale myslím, že ilustrace nijak neruší, dobře je doplňuje. Pro občasnou „přímou řeč“ postav v některých ilustracích je použito písmo Aller. Jedná se o bezpatkové písmo, které je, dle mého názoru, dobrým protipólem písma Roboto Slab. Většinou jsem u písma Aller užívala tučný řez, aby písmo bylo údernější. Barva písma je upravována podle jednotlivých kapitol, vybraná slova v textech vždy ladí s ilustracemi dané části.

Kniha je bohatě ilustrována. Každá dvoustrana obsahuje primárně ilustraci s pouze menším množstvím textu, který se vztahuje k dané ilustraci, či dané téma nějak rozvíjí.

Ilustrace jsou primárně černobílé a doplněné o jednu výraznější barvu v každé jednotlivé části knihy. Ilustrace jsou vytvořené kombinovanou technikou s použitím všech možných materiálů.

Ilustrace jsem se také snažila ladit do určitého historického období. Nejčastěji do 20. století. Móda, nábytek a celkový „vizuál“ jednotlivých desetiletí je pro mě zajímavější na zobrazování, než současné přehlčení často nevkusnými kusy.

První kapitolou jsou synonyma (odlišující barvou je zelená), kde se na úvodní dvoustraně setkáme s běžci, kteří nás svým během doprava navedou na další dvoustrany, kde jsou výjevy z různých prostředí – město, příroda, domácnost. Ilustrace jsem se snažila vystavět tak, aby zde byl jeden kompaktní výjev, kde se objeví více pojmů.

Další částí jsou antonyma (odlišující barvou je modrá). Oba vyobrazené pojmy opačného významu jsou součástí jedné ilustrace. Ku příkladu tu je na společné ilustraci žralok velrybí společně s maličkými rybkami, či

horolezci s kanoisty vyjadřujícími rozdílnost pojmů vertikální a horizontální. U některých ilustrací tu nalezneme i nějaké rozšiřující informace ze zvířecí říše či astronomie a fyziky.

Třetí částí jsou homonyma a slova mnohoznačná (odlišující barvou je červená). Zde je využila principu homonym a slov mnohoznačných a dané vyobrazované významy slov prohazovala. Marie Terezie tu má místo královské koruny pouze korunu jako minci a František Štěpán zas korunu stromu. Z monitoru na nás shlíží ikony pravoslavných světců a na talíři máme pravou středověkou kamennou baštu.

Čtvrtou částí jsou paronyma (odlišující barvou je oranžová) a pojmy jsou opět spojovány do společné ilustrace – brojler sedící na bojleru, spiklenci kující komplot jedí kompot slepice se popelí u polepené reklamní tabule.

Další částí jsou frazémy a idiomy (odlišující barvou je žlutá). Tato část se dá považovat asi za tu nejbizarnější. Zde se totiž úplně nabízelo dané pojmy vyobrazovat doslova. Najdeme tu slečnu se kterou všichni čerti šijou (na šicích strojích) nebo třeba pána, který svůj nos nosí pěkně nahoru (po schodech).

Poslední částí jsou nářeční zajímavosti (odlišující barvou je opět zelená, jako u synonym). A když se jedná o nářečí, ilustrace jsou laděny do venkovského prostředí s lidovými kroji. Ženy tu na poli sbírají brambury, zemáky a erteple, na koláč se sletají vosy, vosové, čmeláci, medáci...

Součástí knihy je i volně vložený sešit obsahující tzv. „koronyma“, tedy slova vzniklá během koronavirové pandemie. Jedná se o soubor ilustrací k neologismům, které jsem převzala z internetové stránky Čeština 2.0. Každý neologismus je tu krátce vysvětlen a okomentován. Ilustrace tu už nejsou barevně sladěny jako v knize Pozdě bycha honiti, ale odkazy na knihu tu jsou – vzhled obálky, kde se též nachází běžící lidé (v rouškách), kteří ovšem nehoní „bycha“, ale naopak je honí zlý koronavirus. Tito zlí koronavirové pak prostupují celým sešit, podobně jako „bych“ v knize.

Co se využití knihy týče, myslím, že by mohla najít široké využití. Nejen u dětí, ale i u dospělých. Ve čtenářích by díky mnoha ilustracím a minimu textu mohla vzbudit větší zájem o český jazyk. Což si myslím, že by byl dobrý začátek, aby člověk více uvažoval o jazyku, kterým hovoří, uvědomil si, kolik krás a jedinečností český jazyk nabízí.

3 RESUMÉ

The topic of my diploma thesis is an illustrated non-fiction book. The book is dealing with Czech language and it's interests.

Czech idiom 'Pozdě bycha honiti' was used for a title of the book. The meaning in English is 'That ship has sailed' and it's inspired by one part of the book where I deal with the topic of idioms.

The other parts of the book are synonyms, antonyms, homonyms, paronyms, phrasemes and idioms, and vernacular curiosities. The book is richly illustrated and accompanied by short texts.

The illustrations are mainly black and white, but each topic is supplemented and distinguished by one specific colour. They are processed by combining technique. I used pencils, markers, graphite powders, frottage, collage and many others. I also used graphic programs for the final editing.

Most illustrations are stylized into the 30's – 80's of the 20th century. The fashion and overall impression of this period of time fits much more to my style than the present looks. I tried to get some humour into illustrations too.

During the creation I added one more „special part“ in the form of another thin book, called „koronyma“, in English „coronyms“. I illustrated new words which were created by people during the coronavirus quarantine.

The book is intended for children older than 10 years of age and also for adults. I think that everyone can find there something interesting or it may give some impulse to start thinking about Czech language in different point of view.

4 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

a) Knižní a periodická literatura

1. EISNER, Pavel. Čeština poklepem a poslechem. Voznice: Leda, 2013. ISBN 978-80-7335-320-9.
2. EISNER, Pavel. Rady Čechům, jak se hravě přiučiti češtině. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0947-7.
3. PRAVDOVÁ, Markéta. Jsme v češtině doma?: Do we feel at home in Czech?. Vydání první. Praha: Academia, 2012. ISBN 8020021469.
4. PRAVDOVÁ, Markéta. Čeština nově od A do Ž. Praha: Academia, 2016. ISBN 802002560X.
5. Školní slovník českých synonym. V Brně: Lingea, 2010. ISBN 978-80-87062-87-6.
6. JÍLEK, František. Čeština je jazyk vtipný. 2. dopl. vyd. Praha: Mladá fronta, 1958. Úsměvy (Mladá fronta).
7. SOCHROVÁ, Marie. Český jazyk a literatura: ucelená, přehledná, osvědčená příprava k maturitě i na VŠ. [Havlíčkův Brod: Fragment, 2007]. V kostce (Fragment). ISBN 9788025304686.
8. Velká ilustrovaná dětská encyklopedie. Praha: Svojtka & Co., c2002. ISBN 80-7237-423-0.
9. Vesmír: školní encyklopedie pro mládež Larousse. Čes. vyd. 2. Praha: Svojtka & Co., 1998. ISBN 80-7237-086-3.

b) Internetové zdroje

1. Český jazykový atlas. Dostupné z: <https://cja.ujc.cas.cz/>
2. Dejte si bacha na tajemného “pana Bycha”.
Dostupné z: <https://plzen.rozhlas.cz/dejte-si-bacha-na-tajemneho-pana-bycha-6719080>
3. O češtině. Dostupné z: <https://edu.ceskatelevize.cz/porad/o-cestine>
4. Čeština 2.0 – Slovník, který tvoříte vy. Dostupné z: <https://cestina20.cz/>
5. Koronavirus mění češtinu. Vznikly už stovky nových slov, popisují lingvisté. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/veda/3071100-koronavirus-meni-cestinu-vznikly-uz-stovky-novych-slov-popisuji-lingviste>
6. K současnému stavu chodského nářečí z hlediska sociolingvistického II. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7377>

5 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1

Skici

Příloha 2

Skici

Příloha 3

Návrh „bycha“

Příloha 4

Skici obálky, vymyšlení názvu

Příloha 5

Skici dvoustran

Příloha 6

Skici svoustran

Příloha 7

Ilustrace k homonymům a slovům mnohoznačným

Příloha 8

Ilustrace k homonymům a slovům mnohoznačným

Příloha 9

Inspirační zdroje – ukázka tvorby Sereny Katt

Příloha 10

Inspirační zdroje – ukázka tvorby Mariny Richterové

Příloha 11

Inspirační zdroje – ukázka tvorby Kamila Lhotáka

Příloha 12

Srovnání ilustrace před a po úpravě

Příloha 13

Ukázky finálních ilustrací

Příloha 14

Ukázky finálních ilustrací

Příloha 15

Ukázky finálních ilustrací

Příloha 16

Obálka knihy

Příloha 17

Ukázka ilustrací z přílohy Koronyma

Příloha 18

Ukázka ilustrací z přílohy Koronyma

Příloha 1

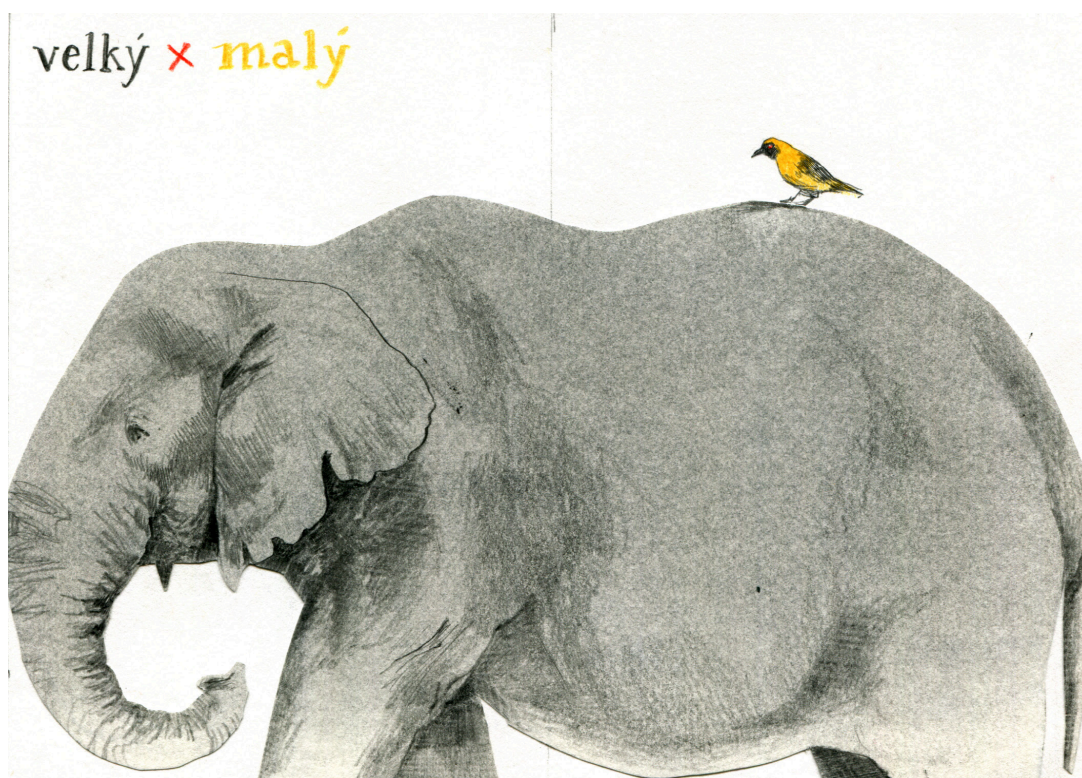
Skici¹

¹ ilustrace vlastní

Příloha 2

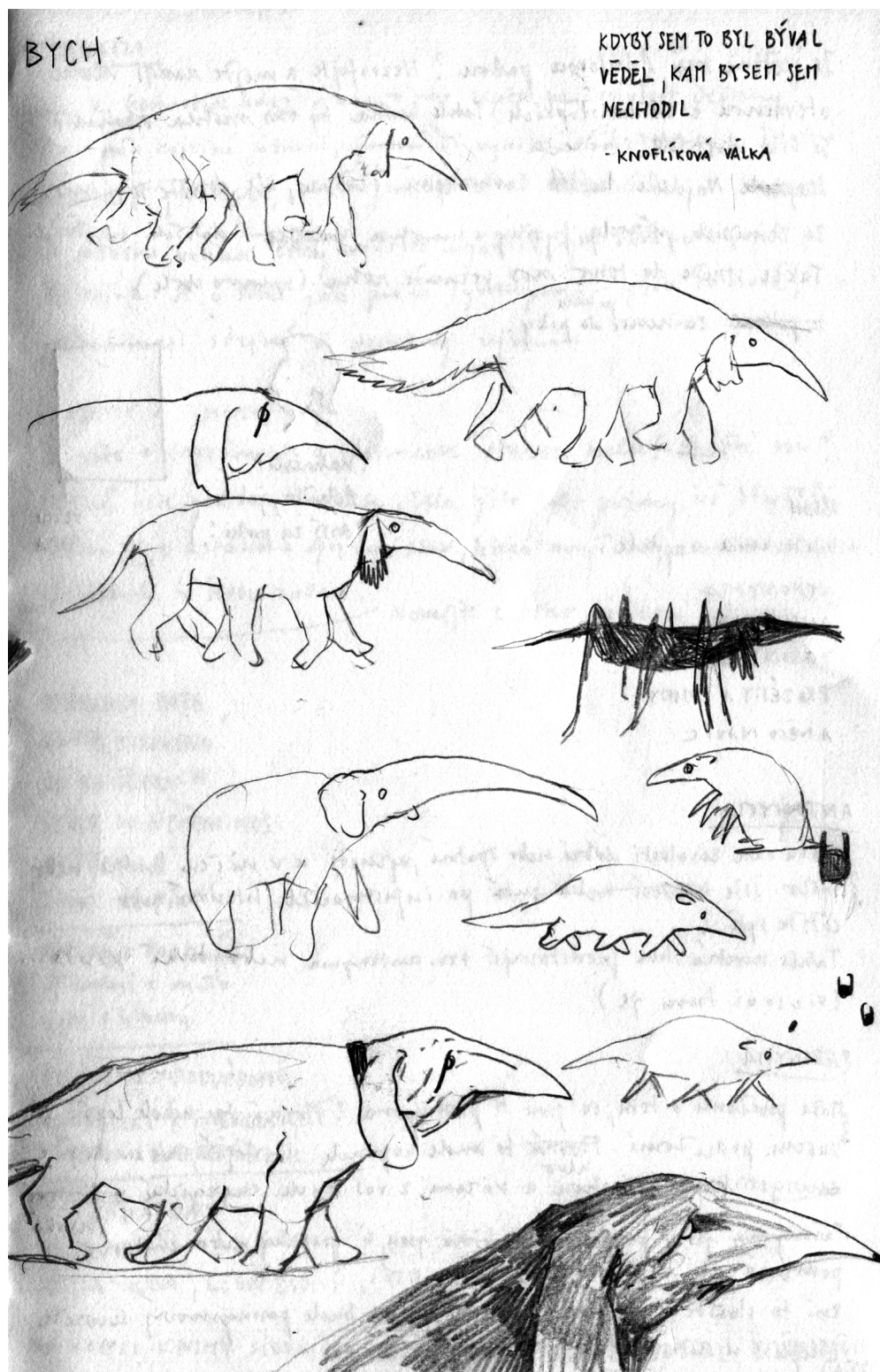
Skici²

² ilustrace vlastní

Příloha 3

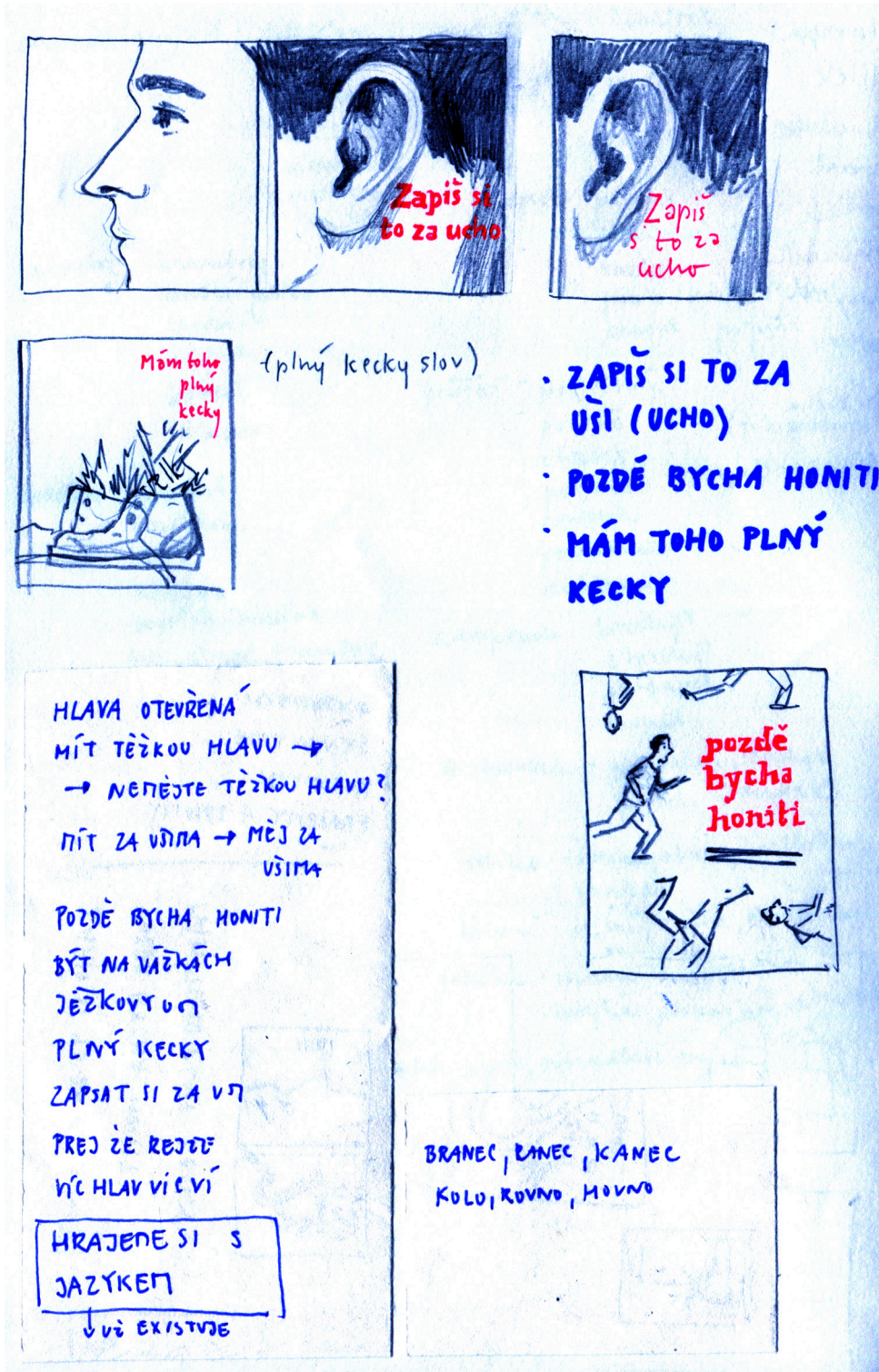
Návrh „bycha“³

³ ilustrace vlastní

Příloha 4

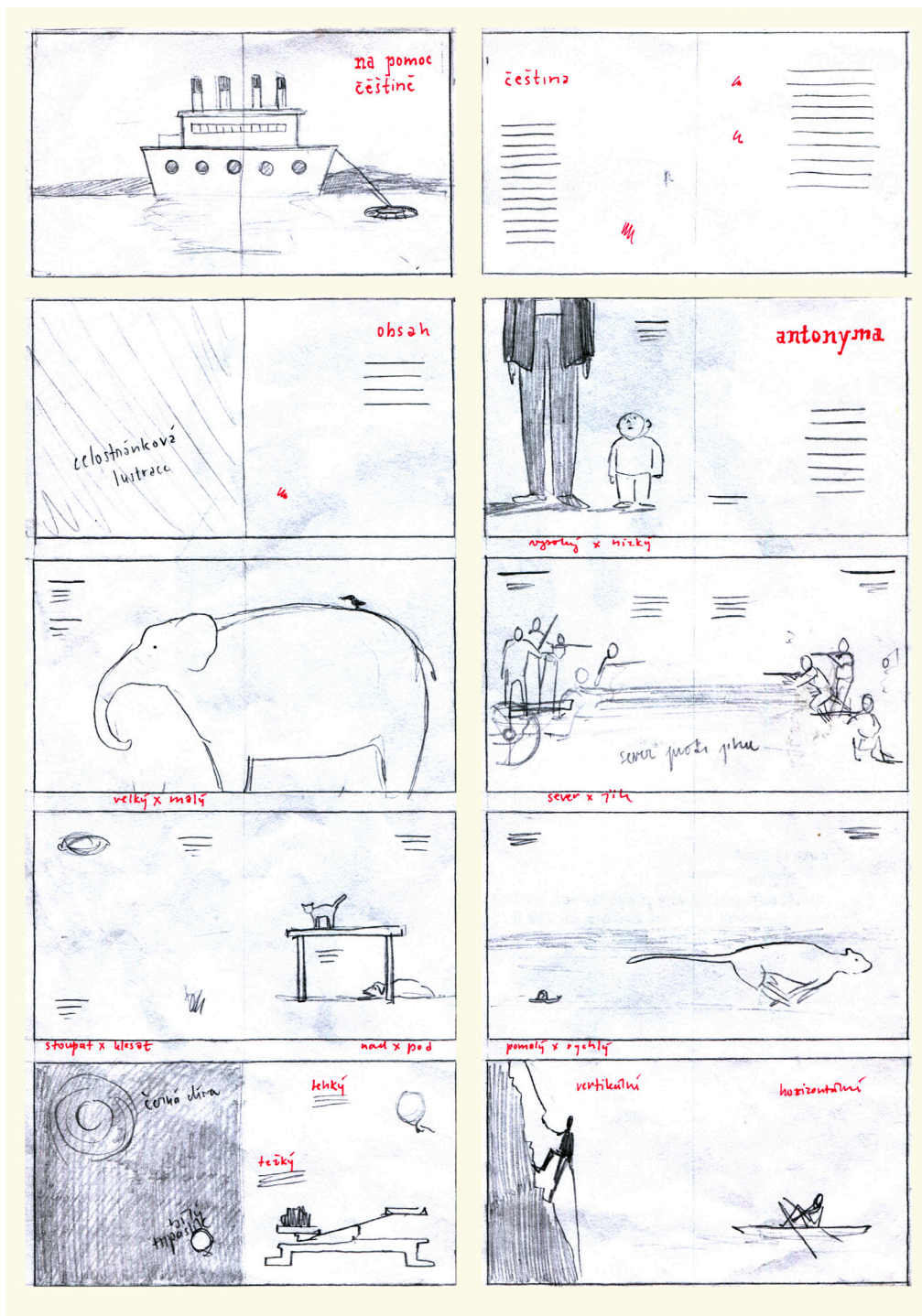
Skici obálky, vymyšlení názvu⁴

⁴ ilustrace vlastní

Příloha 5

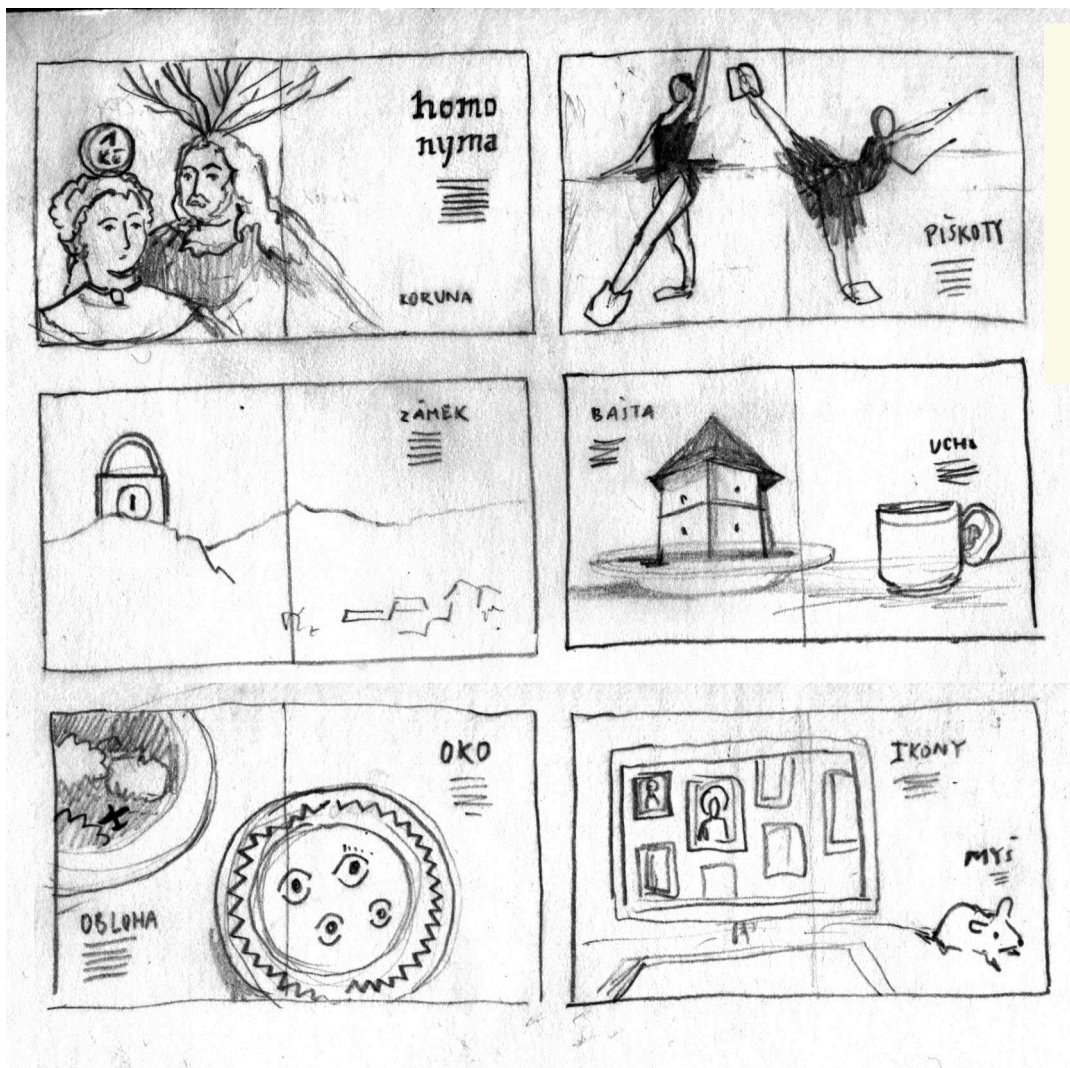
Skici dvoustran⁵

⁵ ilustrace vlastní

Příloha 6

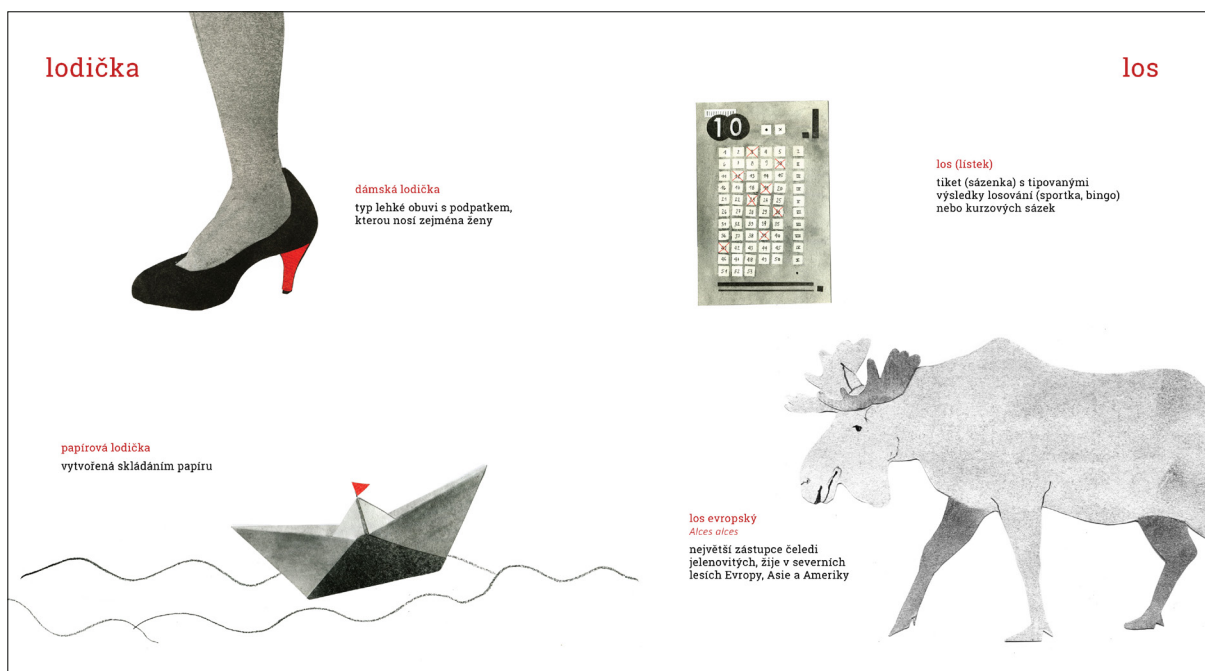
Skici svoustran⁶

⁶ ilustrace vlastní

Příloha 7

Ilustrace k homonymům a slovům mnohoznačným⁷

⁷ ilustrace vlastní

Příloha 8

Ilustrace k homonymům a slovům mnohoznačným⁸

ještěrka		koza
		tělocvičná koza tělocvičné nářadí
ještěrka obecná <i>Lacerta agilis</i> jeden z nejrozšířenějších druhů ještěrek v České republice, žije v různých typech prostředí	koza obecná <i>Capra aegagrus hircus</i> menší domestikovaný přezývkavec, patřící mezi nejstarší užitková zvířata, člověk ji chová bezmála 10 tisíc let	

⁸ ilustrace vlastní

Příloha 9

Inspirační zdroje – ukázka tvorby Sereny Katt⁹

⁹ https://miro.medium.com/max/8032/1*QVN_iPI3TpAPYwtAz9GcEA.jpeg
<https://www.peckhamfestival.org/artists/8601/serena-katt/>

Příloha 10

Inspirační zdroje – ukázka tvorby Mariny Richterové¹⁰

¹⁰ http://www.gallery.cz/cgi-bin/hynekol/aps.sh?VSS_SERV=gobraz&galpre=11513&language=cz

Příloha 11

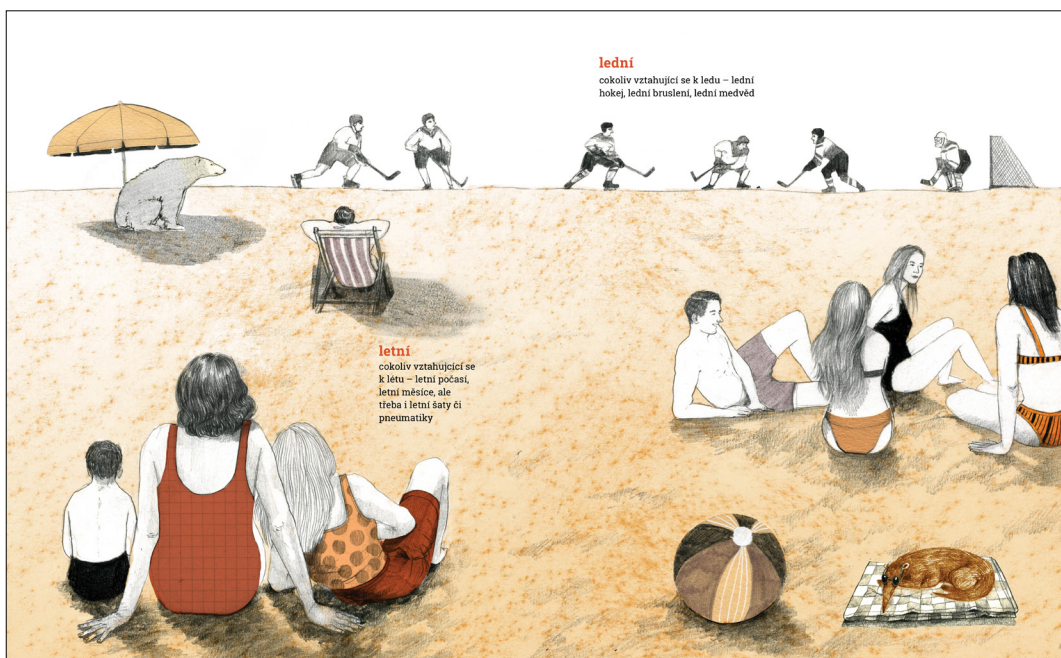
Inspirační zdroje – ukázka tvorby Kamila Lhotáka¹¹

¹¹ <https://magazin.aktualne.cz/kultura/umeni/kamil-lhotak-hluboka-vysava/r~d9edf2c0cc9f11e984260c-c47ab5f122/r~0098428ecc9d11e98776ac1f6b220ee8/>

Příloha 12

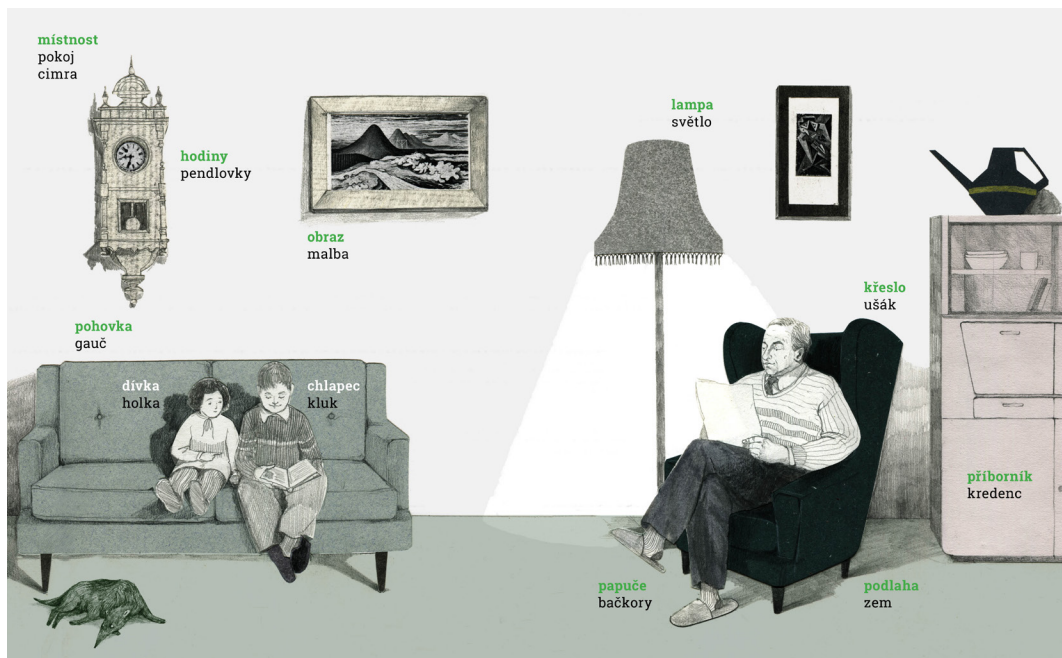
Srovnání ilustrace před a po úpravě¹²

¹² ilustrace vlastní

Příloha 13

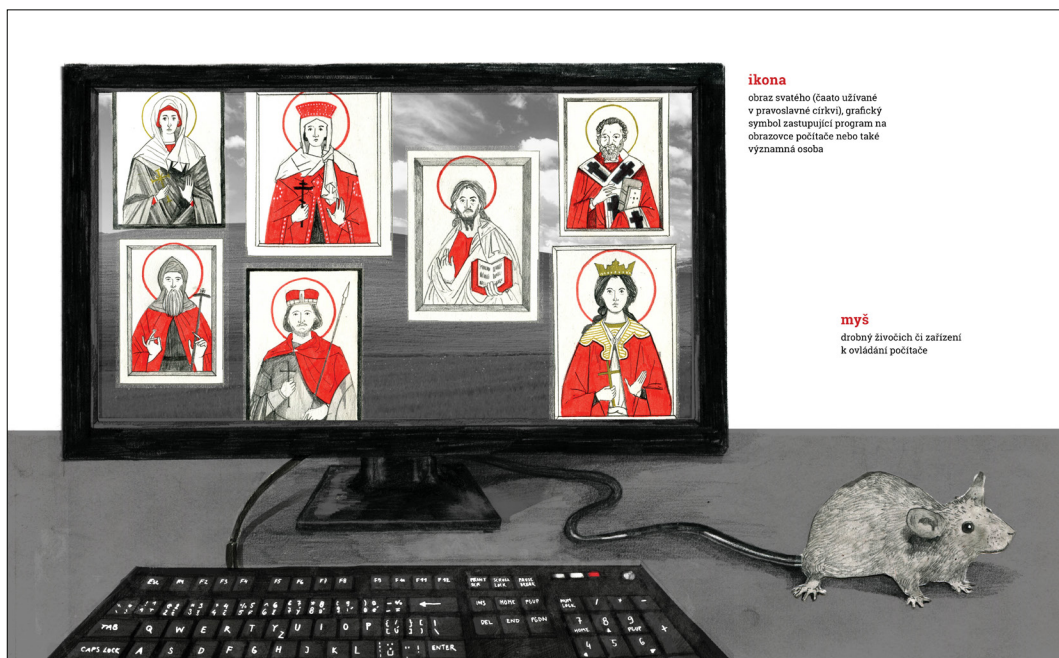
Ukázky finálních ilustrací¹³

¹³ ilustrace vlastní

Příloha 14

Ukázky finálních ilustrací¹⁴

ikona
obraz svatého (často užívané
v pravoslavné církvi), grafický
symbol zastupující program na
obrazovce počítače nebo také
významná osoba

myš
drobný živočich či zařízení
k ovládání počítače

popelení
neboli natřásání v broučence
popelce je důležitým úkonem
přátelstva, zbavují se tak
cizopasníků ve svém peří

polepení
lepení plakátů a reklam na plakátovací plochy

¹⁴ ilustrace vlastní

Příloha 15

Ukázky finálních ilustrací¹⁵

¹⁵ ilustrace vlastní

Příloha 16

Obálka knihy¹⁶

¹⁶ návrh vlastní

Příloha 17

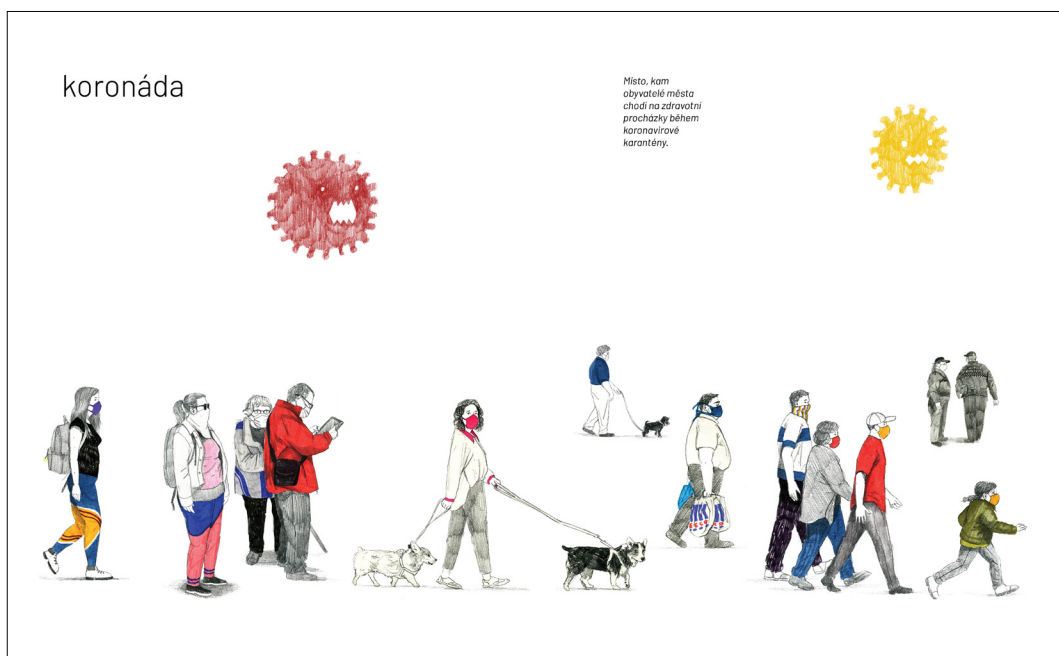
Ukázka ilustrací z přílohy Koronyma¹⁷

¹⁷ návrh vlastní

Příloha 18

Ukázka ilustrací z přílohy Koronyma¹⁸

¹⁸ návrh vlastní